

รายวิชา ประวัติศาสตร์

เรื่อง สภาพเศรษฐกิจและสังคม
สมัยอยุธยา

รหัสวิชา ส 22102 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2
ผู้สอน ครูนิตยา จวบรัมย์

ระบบกฎหมายในสมัยอยุธยา

1. กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้น
2. กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนกลาง
3. กฎหมายสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย

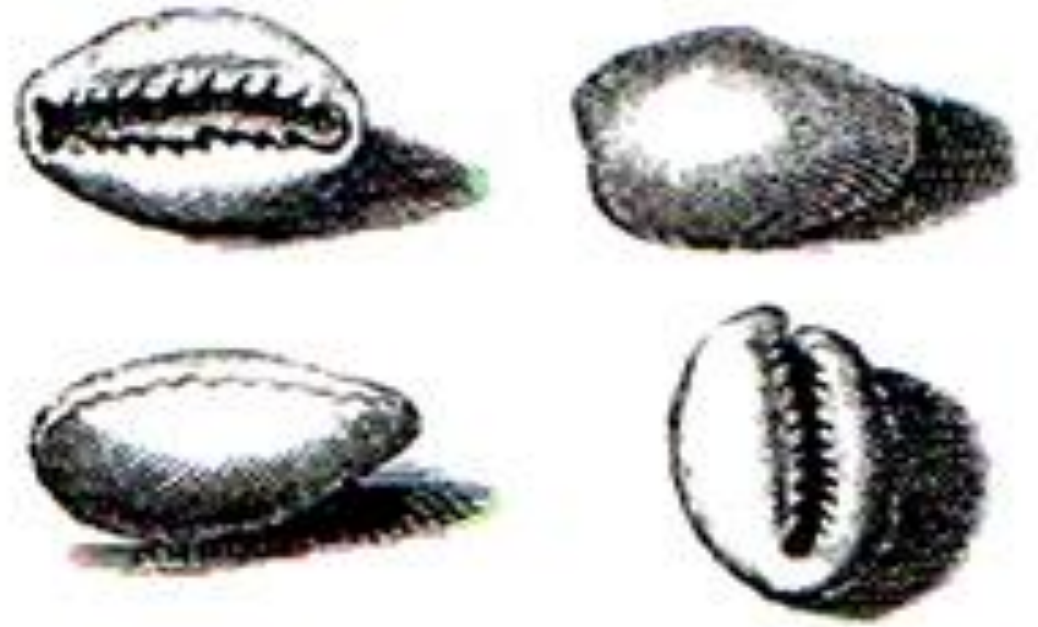
A Tual in its natural size viewed several ways.

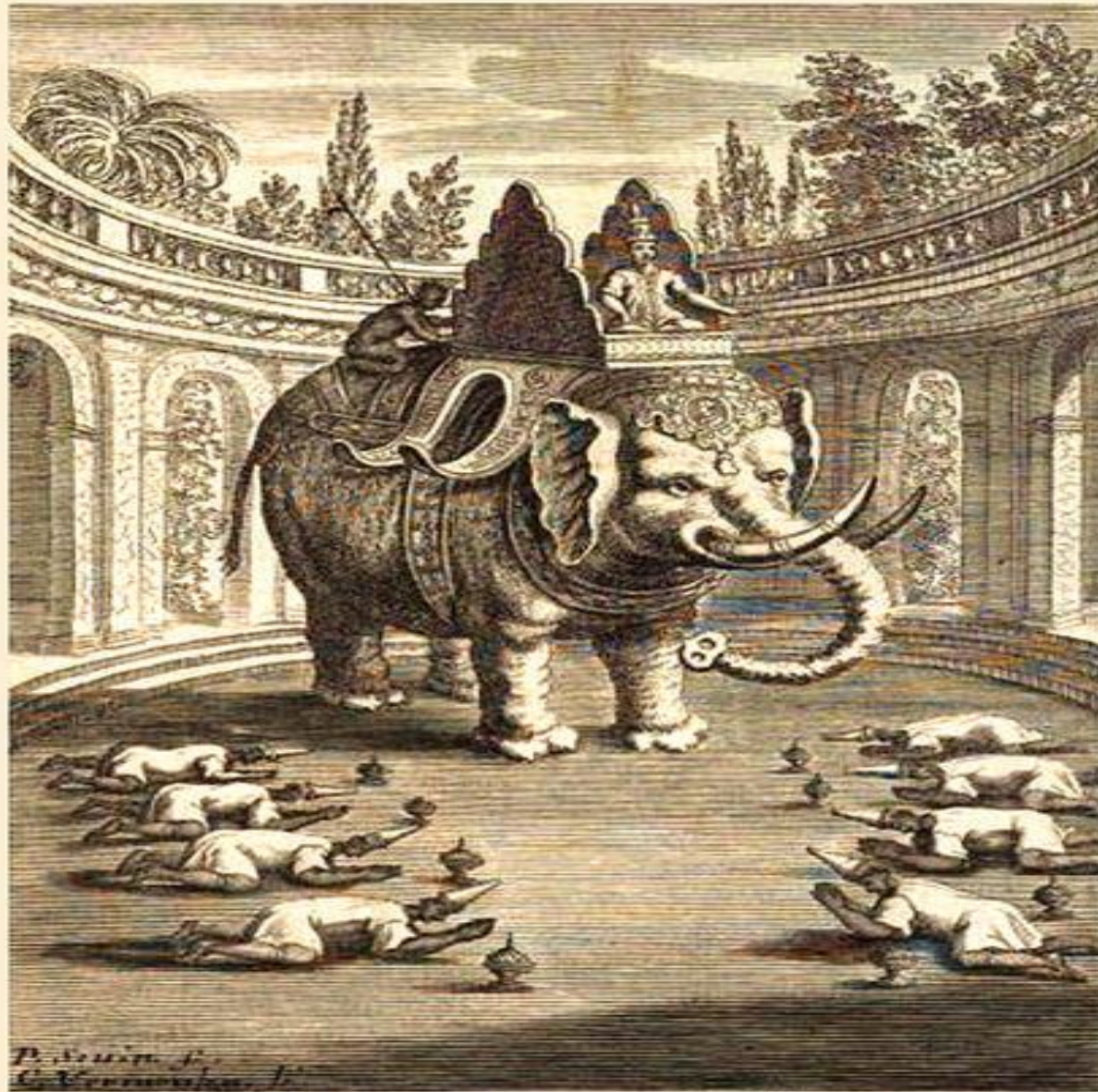

The Stamp of the Tical

Core a shell serving for Many seen several ways in its natural size.

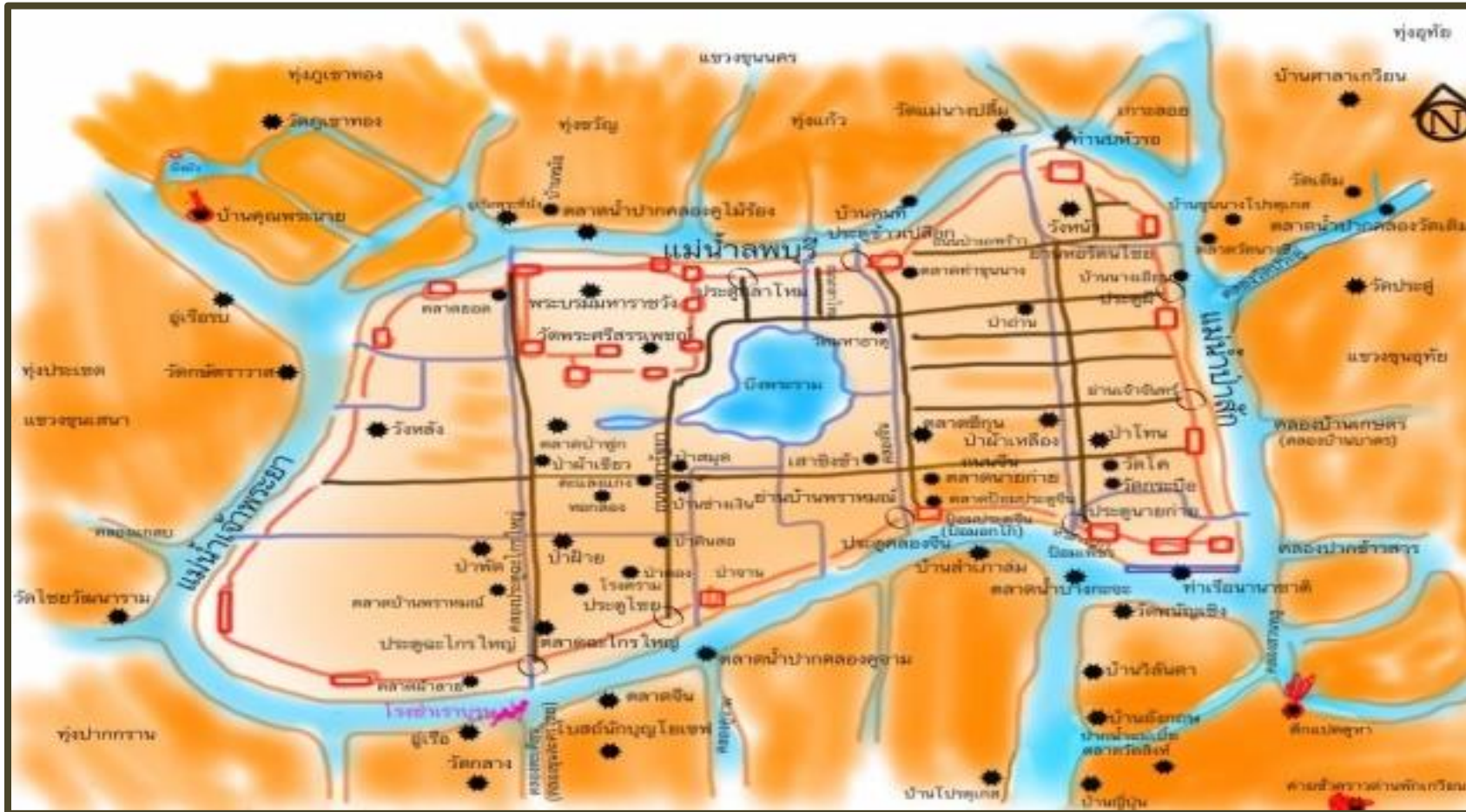

le Roy monte' sur son Elephant.

ภาพพระมหากษัตริย์ทรงคชสารจากจดหมายเหตุการเดินทางสู่ประเทศสยามของบาทหลวงตาชาร์ด

ที่มา: <https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Tachard-elephant-2.jpg> (สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2562)

สภาพเศรษฐกิจสมัยอยุธยา

ปัจจัยที่ส่งเสริมพัฒนาการทางด้านเศรษฐกิจของอาณาจักรอยุธยา

1. เกษตรกรรม อยุธยาตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ป่าสัก และลพบุรี พื้นดินมีความอุดมสมบูรณ์สูงและเหมาะต่อการเพาะปลูก โดยเฉพาะการปลูกข้าว ข้าวจึงเป็นผลิตภัณฑ์ที่สำคัญของอาณาจักร

2. อุตสาหกรรม

ผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรมของอยุธยา ส่วนใหญ่ คือ อุตสาหกรรม
ในครัวเรือน

3. การค้า

3.1การค้าขายภายในอาณาจักร เป็นชุมชนทางการค้า

3.2การค้าขายระหว่างประเทศเป็นเมืองท่าที่อยู่กึ่งกลาง

เส้นทางเดินเรือค้าขายระหว่างประเทศจีนกับประเทศอินเดีย

รูปแบบเศรษฐกิจสมัยอยุธยา

1. เศรษฐกิจในสมัยอยุธยาเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพที่ขึ้นอยู่กับเกษตรกรรมเช่นเดียวกับสุโขทัย
2. อาณาจักรอยุธยาเป็นศูนย์กลางทางการค้าในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

รายได้ของอยุธยา

1. รายได้ในระบบมูลนาย

แรงงานจากไพร่ถือเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจที่สำคัญรัฐบาลได้เกณฑ์
แรงงานจากไพร่ในระบบเข้าเดือนออกเดือน หรือปีละ 6 เดือน

มาทำงานให้รัฐ

2. รายได้จากภาษีอากร ภาษีอากรในสมัยอยุธยา มีดังนี้

- ส่วย คือ สิ่งของหรือเงินที่ไพร่หลวงจ่ายให้รัฐทดแทนการถูกเกณฑ์มาทำงาน
- อากร คือ เงินที่เก็บจากผลประโยชน์ที่ราษฎรประกอบอาชีพได้
- จังกอบ คือ ค่าผ่านด่านขนอนทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเรียกเก็บตามยานพาหนะที่บรรทุกสินค้า

3) รายได้จากต่างประเทศ ได้แก่ ผลกำไรจากการค้าเรือสำเภา

**ใบตารางแสดงรายการสินค้าของบริษัทอินเดียตะวันออกของฮอลันดา
จากสำนักงานที่กรุงศรีอยุธยาส่งไปญี่ปุ่นในแต่ละปีโดยเฉลี่ย
ระหว่างปี ค.ศ. 1633-1663 และ 1664-1694**

รายการสินค้า	ปริมาณส่งออกต่อปี ระหว่างปี ค.ศ. ๑๖๓๓-๑๖๖๓	ปริมาณส่งออกต่อปี ระหว่างปี ค.ศ. ๑๖๖๔-๑๖๙๔
หนังกวาง	๑,๙๗๐,๑๒๔ ฟืน	๑,๔๕๓,๐๐๐ ฟืน
ไม้ฝาง	๗๘,๓๔๓ หารบ	๑๗,๘๓๙ หารบ
หนังปลากระเบน	๔๖๔,๑๒๖ ฟืน	๕๐๐ ฟืน
ครั่ง	๓,๑๖๓ หารบ	๑๘๑ หารบ
หนังวัวและหนังควาย	๑๑๖,๐๐๕ ฟืน	๑๑๖,๐๐๐ ฟืน
ไม้กฤษณา	๘,๓๕๓ แคทที (catty)	๐ แคทที (catty)
ดีบุก	๓๐๗ หารบ	๐ หารบ
งาช้าง	๓๐๙ หารบ	๑๐๐ หารบ
ซีผึ้ง	๒๐๗ หารบ	๗๙ หารบ
เขาวัว เขาควาย	๗๙,๗๐๐ เขา	๘๐๘ เขา
อื่นๆ	เล็กน้อย	๐

[1] มีหลายชนิด ใช้ทำเครื่องหนังและเสื้อผ้า ถุงมือ รวมทั้งทำรองเท้า หนังกวางเนื้ออ่อนใช้
เช็ดเลนส์

ราคาหนังกวางซื้อที่กรุงศรีอยุธยา ผืนใหญ่ 100 ผืน ต่อ 5-6 ชั่ง หรือ 7-8 ชั่ง เมื่อเป็นที่
ต้องการมาก ส่วนหนังกวาง 3 ชนิดคละกันคือ 100 ผืน ต่อ 3-4 ชั่ง เมื่อเป็นที่ต้องการมาก

[2] 1 หาบ เท่ากับ 60 กิโลกรัม

[3] ใช้หุ้มด้ามดาบเพื่อกันสนิม หนังปลาฉลามก็ใช้ด้วยวัตถุประสงค์เดียวกัน

[4] 1 แคนที เป็นหน่วยน้ำหนักที่ชาวจีนนำเข้ามาในคาบสมุทรมลายู 1 แคนที เท่ากับ 625
กรัม อย่างไรก็ตามแต่ละเมืองอาจเรียกหน่วยเดียวกันแต่น้ำหนักไม่เท่ากันก็ได้

[5] รวม หญ้าฝรั่น น้ำตาลดิบ ตะกั่ว ยางไม้ หมาก นอแรด ผลไม้เปลือกแข็ง

ตอบคำถามจากตาราง ลงสมุด

1. สินค้าส่งออกของอยุธยา มีอะไรบ้าง
2. นักเรียนคิดว่ากรุงศรีอยุธยานำเข้าสินค้าประเภทใด
3. กรุงศรีอยุธยาทำการค้าด้วยวิธีการใด และมีหน่วยงานใดเป็นผู้ดูแลการค้าขาย
4. เงินตราที่ชาวกรุงศรีอยุธยาใช้ในระบบเศรษฐกิจ มีอะไรบ้าง

ที่มาตาราง: George Vinal Smith, The Dutch in Seventeenth-Century Thailand, p.๘๐.

อ้างอิงใน วราภรณ์ นิพัทธ์สุขกิจ. กลุ่มคนที่สัมพันธ์กับการค้าใน
สังคมอยุธยา พ.ศ.๒๑๗๒-๒๓๑๐. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท
ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
๒๕๔๘.

สังคมสมัยอยุธยา

ภาพสังคมสมัยอยุธยา สืบค้นจาก <https://sites.google.com/site/m201313/xanacaki-xyuthya/neuxha-xyuthya/sphaph-sangkhm-thiy-smay-krung-mxyuthyal> สืบค้นเมื่อ 23 มิถุนายน 2562

สังคมสมัยอยุธยา

โครงสร้างทางสังคมสมัยอยุธยา

พระมหากษัตริย์

พระบรมวงศานุวงศ์

ขุนนาง

ไพร่

ทาส

ชนชั้นปกครอง

ชนชั้นใต้ปกครอง

ชนชั้นพิเศษ

ภิกษุสงฆ์

ชาวต่างชาติ

ชนชั้นปกครอง

- 1. พระมหากษัตริย์** พระราชฐานะและอำนาจของพระมหากษัตริย์
ในสมัยอยุธยา
- 2. พระบรมวงศานุวงศ์** หรือเจ้านาย คือเชื้อพระวงศ์ของพระมหากษัตริย์
มีฐานะรองจากพระมหากษัตริย์ อำนาจจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับตำแหน่ง
หน้าที่การงานกับความโปรดปรานของพระมหากษัตริย์
- 3. ขุนนาง** มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือพระเจ้าแผ่นดิน
ในการปกครองประเทศ

ชนชั้นใต้ปกครอง

1. **ไพร่** หมายถึงสามัญชนทั่วไป นับว่าเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

1. **ไพร่หลวง** หมายถึง ไพร่ที่ขึ้นทะเบียนสังกัดต่อรัฐ คือ องค์พระมหากษัตริย์ ต้องมาเข้าเวรเพื่อรับใช้ราชการปีละ 6 เดือน

2. **ไพร่สม** หมายถึง ไพร่ที่ขึ้นทะเบียนต่อเจ้านายและขุนนาง

3. **ไพร่ส่วน** หมายถึง ไพร่ที่ส่งผลิตผลมาแทนการเข้าเวร
เพื่อใช้แรงงาน

ชนชั้นใต้ปกครอง

2. ทาส เป็นชนชั้นที่ต่ำที่สุดในสังคม แบ่งเป็น 7 ประเภท
ยกตัวอย่าง การแบ่งทาสแบบไถ่ถอนตัวได้และแบบไถ่ถอนตัวไม่ได้
แบบไถ่ถอนตัวได้ เช่น ทาสสินไถ่
แบบไถ่ถอนตัวไม่ได้ เช่น ทาสในเรือนเบี้ย เป็นต้น

ชนชั้นพีเศษ

1. พระสงฆ์ พระสงฆ์ไม่จำกัดชนชั้นใดชนชั้นหนึ่ง แต่เป็นที่เคารพของคนทุกชนชั้น บทบาทและความสำคัญของพระสงฆ์

หลักฐานชิ้นที่ 1

“ราชสำนักพระเจ้าแผ่นดินนั้นกว้างใหญ่ไพศาลดูสง่างามยิ่ง...เวลาเสด็จออกขุนนาง...ขุนนางข้าราชการและตำรวจที่คุมอาวุธต่างคุกเข่าหมอบอยู่ด้วยความเคารพเบื้องพระบาท...ชาวต่างประเทศที่เข้าเฝ้าจะต้องคุกเข่าประสานมือทั้งสองน้อมศีรษะและหมอบลงด้วยอาการที่เคารพอย่างยิ่ง เมื่อจะกราบทูลข้อความใด ๆ จะต้องกล่าวคำนำพระนามและสรรเสริญพระบารมีเสียก่อน กระแสพระราชโองการของพระองค์เฉียบขาด เปรียบประดุจโองการแห่งพระเจ้า ซึ่งข้าราชการจะต้องปฏิบัติและดำเนินตาม...ในขณะที่เสด็จพระราชดำเนินนี้บรรดาราษฎรที่เฝ้าอยู่ตามระยะทางต่างก็พนมมือหมอบกราบอยู่บนพื้นดิน รวากับกระทำความเคารพบูชาพระเจ้าแผ่นดินนั้น...”

ที่มา: โยสต์ สเคาเต็น, “จดหมายเหตุของโยสต์ สเคาเต็นในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมและสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง,” ในประชุมพงศาวดารฉบับกาญจนาภิเษก เล่ม 1, หน้า 260-262

หลักฐานชั้นที่ 2

ระบบการจัดลำดับยศขุนนาง (ความเกี่ยวพันระหว่างยศและศักดินา)

สมเด็จพระเจ้าพระยา	30,000
เจ้าพระยา	10,000
พระยา	1,000 - 10,000
พระ	1,000 - 1,500
หลวง	800 - 3,000
ขุน	200 - 800
พัน	100 - 400

ที่มา: พระไอยการตำแหน่งนาพลเรือนและพระไอยการตำแหน่งนายทหารหัวเมือง, ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1, เล่ม 1.

หลักฐานชิ้นที่ 3

“...ชาวสยามทุกคนต้องทำงานรับใช้พระเจ้าแผ่นดินปีละหกเดือนและในขณะที่ถูกใช้งานอย่างทุกข์ลำบากนั้น เขาก็ยังต้องเลี้ยงชีวิตด้วยทุนรอนของตนเอง ทาสยังมีภาษีดีกว่าคนที่เป็นอิสระเสียอีกเพราะทาสทำงานให้นาย แต่นายให้กิน พลเมืองคนใด ถ้าอยากได้รับการยกเว้นจากงานรับใช้นี้ ก็ต้องเสียเงินจำนวนหนึ่ง...”

ที่มา: ฟรังซ์ว็ลส์ อังรี ตูรแปง. ประวัติศาสตร์แห่งพระราชอาณาจักรสยาม. แปลโดย นายปอล ซาเวียร์. (กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร, 2530), หน้า 19-20.

สรุปกิจกรรมเรื่องสภาพเศรษฐกิจและสังคมสมัยอยุธยา

เศรษฐกิจสมัยอยุธยา

การค้าแบบผูกขาดส่งผลให้ราชสำนักได้รับผลประโยชน์มหาศาลจากการค้าขายทั้งการค้าภายในดินแดนและการค้าระหว่างประเทศ สามารถผูกขาดอำนาจ ความมั่งคั่งไว้ที่กลุ่มผู้ปกครอง แต่ก็มีกลุ่มผู้อยู่ภายใต้การปกครองบางส่วนที่ได้รับประโยชน์จากระบบนี้ด้วย

สรุปกิจกรรมเรื่องสภาพเศรษฐกิจและสังคมสมัยอยุธยา

สังคมสมัยอยุธยา

ระบบศักดินา เป็นระบบที่กำหนดสิทธิและหน้าที่ของบุคคลในสังคมสมัยอยุธยา ทำให้บุคคลต่าง ๆ ในสังคมสมัยอยุธยามีสถานภาพและบทบาทแตกต่างกันไป เมื่อแต่ละคนรู้สถานภาพและบทบาทของตนเองแล้ว ก็ยอมทำหน้าที่ของตนเองอย่างดีที่สุด ส่งผลให้บ้านเมืองจะมีความมั่นคงและ ความเจริญก้าวหน้า

